

Kui süda nutab ja na

Selle nädala tähtsündmuse, laulu- ja tantsupeoga on mingi kokkupuude igal eestlasel. Kas on nad ise 40 000 osalejaga rongkäigus või on seal mõni sugulane-sõber. Kas on koht publiku seas või televiisori ees. Ja isegi kui pealtnäha otsene kokkupuude puudub, on lauluväljakul või Kalevi staadionil iga õige eestlase süda ikka olnud.

• **URMAS VAHE**
 urmas.vahe@ohtuleht.ee

Neist tunnetest ja elamustest võiks kirjutada tuhandeid lugusid – igäiks neist on kordumatu. Olgu need tavaliste, ent välja paistvate eestlastega juhtunud sündmused tõendiks, et laulupeotulel on nõiduslik toime, mis tõstab selle kõrgemale tavalisest leegist.

Laulupidu sai taevagi pilvedest tühjaks

Eesti muusika suur legend Eri Klas on osalenud peaaegu kõigil pära- ja aegsetel laulupidudel mitmesugustes osades. Ta on olnud laulupoiss lastekoorides, puhkpilliorkestri trummimees, dirigent ja korra ka kunstiline juht. Rolle on olnud nii palju, et kõik korrad ja aastad kipuvad juba segamini minema.

«Aga miskipärast tuleb esimesena meelde ikkagi juba kurikuulsaks saanud laulupidu kümme aastat tagasi, kus ma kandsin kõige kangemat linti ja olin üsna tähtis otsustaja,» räägib Klas, «ning otsustamine oleks äärepealt võinud võtta dramaatilised pöörded. Oli ju tegu selle peoga, mis oli väga lähedal üldse ära jäämisele. Või võis kraavi joosta väga tähtis osa sellest – rongkäik.»

Langes sellist vihma, nagu oleks taevast kukkunud sein. Polnud maa ega taeva vahet. Polnud ka varju, mis oleks inimesi kaitsnud üdini pugeva niiskuse

eest. Juba ammu polnud enam vahet, mis peolistel seljas on – rahvariided ei paistnud enam ammu välja. Selle asemel keepide meri. Rongkäigu korraldus muutus ajuvabaks, sest pealtvaatajad olid ammu lahkunud ja televiisioongi oli oma tehnikakohvrid kinni pakkinud. Millest pärast tekkis suur vastasseis – miks ta ikka lahingutandriilt nii väikesse vastupanuga lahkus.

«Siis tuligi ka minu suur hetk,» meenutab Klas. «Rongkäigutäis rahvast oli omal käel imbinud kes varju laukaare alla, kes sisemusse. Nad olid kõik mikrofoniga haaratavad. Ja mina pidin sellele seltskonnale minema teatama, et laulupidu on otsustatud katkestada, ära jätta. Püha jumal, kas sellepärast on 130 aastat tagasi alustatud laulupidu, et nüüd see lõpetada, sest vihma sajab? Pugesin laululava sisemusse, nõudsin enda kätte mikrofoni ja lasin suust ainsad võimalikud sõnad, et laulupidu jätkub igal juhul.»

Nii läkski. Ainult kirevate rahvarõivaste asemel katsid lauljaid vihma vastu selga tõmmatud mustad prügikotid. «Laulupeo märk lükati rinda ja laulud nüüd läksidki,» muheleb dirigent Klas. «Aga siis juhtus kõige suurem ime. Kui lauldud oli paar kolm laulu, hakkas tinahalli taeva ühest nurgast platsile mürda esimene päikesekiir. Ning vihmamüür hakkaski murenema. Peagi oli uputuse asemel päikese käes aurav muruplats... Me laulsime päikese välja!»

PIDU EI SUUDA MISKI MURDA:

Dirigent Eri Klas on olnud ise tunnistajaks, kuidas lauljad suudavad tekitada loodusime, kus lausvihm katkeb ja uputuse asemel on päikese käes aurav muruplats.

TEET MALSRÖÖS, MATTI HIIS, ARNO SAAR, STANISLAV MOŠKOV

KAJA KALLAS: «Nutsin, nagu oleksin kaotanud midagi väga kallist!»

Meie võluv eurosaadik Kaja Kallas ootab oma suurt hüpet Brüsselisse ikka koduses Tallinnas. Mõne päeva pärast toimub lõplik dessant Euroopa pealinna Tavaline

MARKO POMERANTS: «Üks pilt, mis on mul nii silme ees kui albumis.»

Eksminister ja riigikogu liige Marko Pomerants teab oma fotoalbumis ehsat laulupeotunnet tekitavat pilti, millel on jäädvustatud hetk, kui Pomerantside pere on tulnud Tallinna.

Pildistamise põhjus oli tollal

ntmesugustes osades. Ta on olnud laulupoisi lastekoorides, puhkpilliorkestri trummimees, dirigent ja korra ka kunstiline juht. Rolle on olnud nii palju, et kõik korrad ja aastad kipuvad juba segamini minema.

«Aga miskipärast tuleb esimesena meelde ikkagi juba kuri-kuulsaks saanud laulupidu kümme aastat tagasi, kus ma kandisin kõige kangemat linti ja olin üsna tähtis otsustaja,» räägib Klas, «ning otsustamine oleks äärepealt võinud võtta dramaatilised pöörded. Oli ju tegu selle peoga, mis oli väga lähedal üldse ära jäämisele. Või võis kraavi joosta väga tähtis osa sellest – rongkäik.»

Langes sellist vihma, nagu oleks taevast kukkunud sein. Polnud maa ega taeva vahet. Polnud ka varju, mis oleks inimesi kaitsnud üdini pugeva niiskuse

otsustatud katkestada, ära jätta. Püha jumal, kas sellepärast on 130 aastat tagasi alustatud laulupidu, et nüüd see lõpetada, sest vihma sajab? Pugesin laululava sisemusse, nõudsin enda kätte mikrofoni ja lasin suust ainsad võimalikud sõnad, et laulupidu jätkub igal juhul.»

Nii läkski. Ainult kirevate rahvarõivaste asemel katsid lauljaid vihma vastu selga tõmmatud mustad prügikotid. «Laulupeo märk lükati rinda ja laulud nüüd läksidki,» muheleb dirigent Klas. «Aga siis juhtus kõige suurem ime. Kui lauldud oli paar-kolm laulu, hakkas tinahalli taeva ühest nurgast platsile murdma esimene päikesekiir. Ning vihmamüür hakkaski murenema. Peagi oli uputuse asemel päikese käes aurav muruplats... Me laulsime päikese väljal»

PIDU EI SUUDA MISKI MURDA:

Dirigent Eri Klas on olnud ise tunnistajaks, kuidas lauljad suudavad tekitada loodusime, kus lausvihm katkeb ja uputuse asemel on päikese käes aurav muruplats.

TEET MALSROOS, MATT HIIS, ARNO SAAR, STANISLAV MOŠKOV

KAJA KALLAS: «Nutsin, nagu oleksin kaotanud midagi väga kallist!»

Meie võluv eurosaadik Kaja Kallas ootab oma suurt hüpet Brüsselisse ikka koduses Tallinnas. Mõne päeva pärast toimub lõplik dessant Euroopa pealinna. Tavaline elu ja head sõbrad jäävad Balti mere äärde. Nende asemele tuleb Brüsseli pissiv poiss või saatanlikult kaunis Strasbourg.

Aga viimased põgusad hetked on teadagi milleks. Et heita pilk sündmusele, mis vähemalt eelmine kord nutma ajas. Pikalt ja põhjalikult.

Kui Kaja elus ühte asja südamest ja korralikult teinud on, siis on see rahvatants. Ta on alates kuuendast eluaastast olnud tantsutüdruk, enamiku aastatest kuulsas Sõlekeses. Teda haaranud lemmiktegevusele tõmbas jämeda joone alla ilikooli minek. «Tartus vastavat kampa polnud ja nii ma sorgus sulgedega ripakile jäingi. Kui jälle tuli aeg tantsupeole minna, olin minagi kui keravälk Kalevi staadionil. Küll ainult tribüünidel. Aga ikkagi Sõlekest vaatamas. Ma polnud sellist pilti varem näinud. Kõik mu armsad kaaslased olid katla põhjas, tegid tuttavaid samme. Ja mina oli hoopis mujal. See kõik seal katla põhjas tundus nii ilus ja armas ja kõrvalolijatele võis küll kummaline vaatepilt avaneda, kui juba täisealine naisterahvas keset rahvatantsu lahinal nutma puhkeb. Ja jääbki nutma. Niivõrd kurb ja kummastav tunne. See nutt ongi arvatavasti minu tantsupidude kõige võimsam emotsioon.»

MARKO POMERANTS: «Üks pilt, mis on mul nii silme ees kui albumis.»

Eksminister ja riigikogu liige Marko Pomerants teab oma fotoalbumis ehsat laulupeotunnet tekitavat pilti, millel on jäädvustatud hetk, kui Pomerantside pere on tulnud Tallinna.

Pildistamise põhjus oli tollal kõige noorem Pomerants, tollal 10aastane Kaspar. Isa Marko oli juba siis nii tähtis mees, et teda sätiit maavanemana Lääne-Virumaa kolonni etteotsa. Pildil on Pomerantsi pere pikalt marsilt jõudnud peoplatsile ja peaaegu Ernesaksa kaju kõrval kogutakse jõudu. «Kaks meest vaatavad lava poole. Ernesaks vaatab meid niisuguse pilguga, et oleme seda hiljemgi imeks pannud: kusagilt voogas meisse mõlemasse imelist jõudu. Ei teagi, mis on kahe põlve Pomerantside pildist teinud minu kodukogu lemmikpildi. Vaatan fotot ja kõik oluks kui eile. Ometi sai vahepeal 22aastaseks saanud Kaspar just kätte TTÜ mehaanikainseneri diplomi.»

ITA EVER: «See on küsimus, mis paneb häbist punastama.»

Meie teatrite esileedi Ita Ever ütleb, et kuigi ta on tihti olnud ühislaulmiste ülesvõtja ja laulmine talle meeldib, pole temast eriti olnud pidudel käijat.

«Olen alati olnud teatris nii kõrvuni sees, et ühegi koori ega tantsutrupiga pole ma end iial sidunud. Vaid hulk aastaid tagasi, võiks isegi öelda kauges minevikus, olen rongkäigu kõrval jõudnud ka lauluväljakule. Aga see on ka kõik. Kooris laulsin ma viimati siis, kui olin keskkoolis. Jah, ma olen heldinud ja naudin laulupidu isegi siis, kui teda telekast vaatan. Või pooljuhtumisi rongkäigu kõrvale sattudes seda rahvariiete merd jälgin. Aga kui koori minemise aeg oli, juhtusin parajasti teatris olema.»

erab samal ajal

AIVAR MÄE: «Kui Gustav Ernesaks vaatas silma nii sügavalt, kui see võimalik oli, võttis see värisema.»

Rahvusoperi Estonia peadirektor Aivar Mäe on tegelikult paberitega koorijuht, saanud konservatooriumi diplomiga äsja lahkunud Ants Söödi käest, aga olnud lühemal või pikemal treeningul kõigi Eesti kullafondi kuuluvate dirigentide käe all.

«Mäletan hetki tööpöidlult kooriühingus, kus noored pugesisid aktiivselt vanemate tiiva alla ja vanad ässad lasid sel ka meelsasti sündida. Mingil hetkel sai minu juhendajaks legendaarne Gustav Ernesaks ise. Asjale lisas veel tubli peotäie võrtsi asjaolu, et õppused pidid toimuma suurmeistri enda kodus. Vana Hiiu

all. Laulsin otse dirigendipuldi all, kui Vana ise lööma tuli. Eks ta viimases otsas näitas ka pisut eluväsimust välja, ega ta suurt rohkem jõudnudki, kui oma «Mu isamaa» algusest lõpuni viia. Aga sellestki oli rohkem kui küll. Ernesaks teadnud midagi noorest heledapäisest noorsandist, kes talle laulukaare alt ainiti silmi vahtis. Niisuguseid silmapaare oli mitukümmend tuhat. Aga minusse voogas võimas emotsioon nii professori kodust kui laulukaare alt ning minu ülakorrusele kogunes midagi tõeliselt suurt. Ma ei ole praeguse

AIVAR MÄE: «Kui Gustav Ernesaks vaatas silma nii sügavalt, kui see võimalik oli, võttis see värisema.»

Rahvusoperi Estonia peadirektor Aivar Mäe on tegelikult paberitega koorijuht, saanud konservatooriumi diplomi äsja-lahkunud Ants Sõodi käest, aga olnud lühemal või pikemal treeningul kõigi Eesti kullafondi kuuluvate dirigentide käe all.

«Mäletan hetki tööpöidlult kooriühingus, kus noored pu-gesid aktiivselt vanemate tiiva alla ja vanad ässad lasid sel ka-meelsasti sündida. Mingil hetkel sai minu juhendajaks legendaarne Gustav Ernesaks ise. Asjale lisas veel tub-li peotäie võrtsi asjaolu, et õppused pidid toimu-ma suurmeistri enda kodus, Vana Hirmsa eeskojas endas.

Mis kodus veel saamata jäi, tuli laulukaare

all. Laulsin otse dirigendipuldi all, kui Vana ise lööma tuli. Eks ta viimases otsas näitas ka pisut eluväsimust välja, ega ta suurt rohkem jõudnudki, kui oma «Mu isamaa» algusest lõpuni viia. Aga sellestki oli rohkem kui küll.

Ega Ernesaks teadnud midagi noorest heledapäisest noorsan-dist, kes talle laulukaare alt aini-ti silmi vahtis. Niisuguseid silma-paare oli mitukümmend tuhat.

Aga minusse voogas võimas emot-sioon nii professori kodust kui laulu-kaare alt ning minu ülakorruusele kogunes midagi tõeliselt suurt. Ma ei ole emotsioonitu inimene, ent tagantjärele mõeldes olin pisut ül-latunud, et seesugused tunded minusse üldse võisid pugeda.»

IVO LINNA:

«Uus laululava lõi karbi krõpsti lahti.»

«Ei saa üle ega üm-ber, aga kõige võim-samaks tundeks on jäänud ikkagi hetk, kui 1960. aastal saa-bus Tallinna Kingisse-pa 1. keskkooli poiste-koor. Ja nende rida-des 11aastane Ivo Lin-na, üldse esimest kor-da mandril. Loomuli-kult ka esimest korda pealinnas,» meenutab praegu 65aastane laulja Ivo Linna.

Kui saarlased lauluväljakule jõudsid, oli neil kõigil enam-vähem ühesugune näoilme - suu lahti ja ilma lauluta.

«Niisuguse ehitise püstipanek inimese poolt ei tundunud võimalik, laulukaar näis midagi eba-maist,» meenutab Linna. «Ja kui seal hakkasid voorima veel inimesed, lauljad, siis ei olnud ka nii palju inimesi olemas. See sipelgapesa sõidab veel

praegugi mu silme ees ja see kõik oleks toimunud justkui vä-ga vähe aega tagasi.»

Veidi hiljem, täp-semalt aastal 1969 oli laulupidu, mis paitas ja äigas ühel ajal.

«Mina sellel laval ei olnud, küll aga publi-ku hulgas. Missugune meelsus rahva seas

valitses - olid ju äsja möödunud Tšehhoslovakkia sündmused. Viha idanaabri vastu oli lausa ihuga tajutav. Ja kui maestro Gustav Ernesaks oma «Mu isamaa...» alanuks lõi, tõusid kõik need kümned tuhanded kuulajad esmakordselt püsti ning sellest ajast ongi ju seda laulu püsti seistes kuulatud. Usun, et neis püsti seisvates kuulajates tekkis kõi-gis see tunne, mida ei suuda unustada keegi. Sel-lest laulvast protestist jäi väga, väga ülev tunne hingel!»